

Orgaandonatie botst met geloofsovertuigingen

In de islamitische en joodse gemeenschappen blijft een groot potentieel aan orgaandonoren onbenut. ‘Een gevolg van angst en onzekerheid.’

Mohammed Zerrad (49)

‘We hebben hierover in de familie al zware ruzies gehad’

Siham El Khayari (28)

‘Ik kan mensenlevens redden en ik had er geen idee van’

VAN ONZE REDACTEUR JEF POPPELMONDE

BRUSSEL ‘In grootsteden als Antwerpen of Brussel zien artsen op intensieve zorg ertegen op om families van een overleden patiënt uit de islamitische, joodse of andere religieuze minderheden over de optie tot orgaandonatie te vertellen. Ze weten toch dat ze op een weigering zullen stoten. Dat zegt Dir’ Ysebaert, professor en transplantatiechirurg aan het Universitair Ziekenhuis Antwerpen (UZ).

België behoort tot de koplopers in Europa wat betreft het doneren van organen. In 2018 vonden ruim duizend transplantaties plaats in ons land, waarvan 942 met de organen van overleden donoren. De vraag is wel nog groter. Volgens de laatste cijfers van Eurotransplant, dat orgaantransplantaties coördineert in acht Europese landen, staan in ons land momenteel zo’n 1.270 mensen op de wachtlijst. Elk jaar nog sterft naar schatting een honderdtal patiënten, omdat geen nieuwe organen beschikbaar zijn.

Toestemming familie

Intussen blijft een groot potentieel onbenut. ‘Wanneer patiënten overlijden op intensieve zorgen in het ziekenhuis, geldt in België dat zij automatisch donor zijn, tenzij de betrokkene voordien expliciet verzet heeft aangetekend’, zegt Sevily Altintas, oncoloog aan het UZA en op 26 mei kandidaat voor de N-VA. ‘Maar uit respect vragen wij altijd de toestemming van de familie.’ In 13,5 procent van de gevallen botsen artsen op een weigering. ‘Bijna altijd gaat het om families uit religieuze en culturele minderheden’, zegt Ysebaert. In Antwerpen is vanavond een symposium over het onderwerp gepland.

Schriftgeleerden

‘Iedereen is automatisch donor. Maar uit respect vragen wij altijd de toestemming van de familie

SEVILAY ALTINTAS

Oncoloog UZ Antwerpen

De wortels van de weigeringen liggen in de interpretatie van religieuze teksten. ‘Aan het begin van de twintigste eeuw zeiden veel islamitische schriftgeleerden dat orgaandonatie op basis van de Koran verboden is’, zegt inspecteur islamonderwijs Ahmed Azzouz, die met de Moslimexecutieve samenwerkt. ‘Ze baseerden zich op een uitspraak van de profeet die stelt dat “een been breken van een dode hetzelfde is als het been breken van een levende”. Dat betekent dat een lijk niet beschadigd mag worden.’

‘Maar sinds het midden van de twintigste eeuw haalt een nieuwe visie de bovenhand. In de Koran staat dat “wie een leven redt, alle mensen doet leven”. Vandaag staat een grote meerderheid van de schriftgeleerden achter orgaandonatie. Alleen nog een kleine minderheid blijft zich ertegen verzetten.’

Net als binnen de islam is ook in het joodse recht ‘geen eenduidige regel’ over orgaandonatie terug te vinden. ‘Maar in de jaren 60 en 70 werd er in Israël fel strijd tegen gevoerd, door rabbijnen die vonden dat een lichaam in zijn geheel begraven moet worden en er niets aan mag ontbreken’, zegt Henri Rosenberg, advocaat en professor joods recht. ‘Dat idee leeft bij veel joden nog altijd.’

‘Vandaag staat een grote meerderheid van de islamitische schriftgeleerden achter orgaandonatie’

AHMED AZZOUZ

Inspecteur islamonderwijs

Toch zijn de weigeringen tot orgaandonatie door moslims en joden – die niet alleen artsen, maar ook mensen uit de gemeenschappen zelf vaststellen – volgens Azzouz, Rosenberg en Altintas vooral te wijten aan angst en onzekerheid. ‘Telkens als ik mensen meer vertel over orgaandonatie en ik uitleg dat één donor acht levens kan redden, moeten ze geen vijf minuten nadenken’, zegt Altintas.

MOHAMMED ZERRAD (49)

‘We hebben hierover in de familie al zware ruzies gehad’

BRUSSEL Mohammed Zerrad (49) uit Borgerhout heeft al drie niertransplantaties achter de rug. Twee keer, in 2000 en in 2005, ontving hij de nier van een onbekende, overleden donor. De derde keer stond zijn broer hem een nier af. ‘Mijn gezondheid was er heel slecht aan toe’, zegt hij. ‘Mijn BMI was heel laag. Als ik in mijn familie geen nier had gevonden, was ik gestorven. Dat zei de dokter ook. Ik twijfelde. Ik was bang dat mijn lichaam de nier zou afstoten. Maar mijn familie heeft mij gedwongen haar te aanvaarden.’

Diezelfde familie heeft er vandaag moeite mee dat Zerrad – ‘nu hij weet hoe levensbelangrijk het kan zijn’ – zichzelf en zijn twee kinderen als orgaandonor liet registreren. ‘Mijn ouders, neven en nichten vinden dat wij onze organen niet mogen afstaan aan mensen die niet tot de moslimgemeenschap behoren. We hebben daarover al zware ruzies gehad. Ik zeg dan altijd: de eerste twee nieren die ik ontving, waren mogelijk ook van een Belg of een jood. Zij hebben mijn leven gered. Waarom zou ik dat zelf niet doen?’

Zerrad is er, in tegenstelling tot veel van zijn familieleden, van overtuigd dat orgaandonatie niet strijdig is met de islamitische leer. ‘In de Koran staat: wie een mens redt, redt alle leven. Toch ligt het nog altijd heel gevoelig in mijn gemeenschap, omdat mensen de islam niet begrijpen. Ze zeggen dat orgaandonatie *haram* is, maar ze kennen de richtlijnen van de Koran niet.’

‘In de Koran staat: wie een mens redt, redt alle leven’

MOHAMMED ZERRAD

Nierpatiënt

Zerrad is ook al zeven jaar vrijwilliger bij het Rode Kruis. Van de artsen in het ziekenhuis kreeg hij ooit een bundeltje met informatie over orgaandonatie. ‘Daar stond onder meer in uitgelegd dat er een tekort aan donoren is, en hoe belangrijk het daarom is om te doneren. Ik wilde met die bundel aan de ingang van mijn moskee gaan staan, om de mensen te informeren. Maar ik mocht niet van het bestuur van de moskee. Zij moesten daar niets van weten. Er moet aan gewerkt worden. We moeten meer reclame maken, mensen erop wijzen hoeveel levens ze als orgaandonor kunnen redden.’

SIHAM EL KHAYARI (28)

‘Ik kan mensenlevens redden en ik had er geen idee van’

BRUSSEL ‘Toen ons dochttertje doodziek was, vertelden dokters ons dat transplantatie moeilijk zou zijn, omdat zo weinig mensen uit onze gemeenschap zich als donor opgeven. Een enorme schok, want we zagen de overlevingskansen van Hassa fors verminderen.’

Toen ze vijf jaar oud was, kreeg de dochter van Siham El Khayari (28), die nu met haar man en twee kinderen in Hombeek woont, een zeldzame vorm van leukemie. Alleen een stamceltransplantatie kon redding brengen. ‘Maar stamcellen zijn gelinkt aan etniciteit. Een autochtone Belg kan bijna nooit stamcellen doneren aan iemand van Marokkaanse afkomst, zoals wij’, zegt El Khayari. ‘De dokters waren heel eerlijk tegen ons en zeiden dat Hassa minder overlevingskans had dan het meisje in het bed naast haar, alleen omdat wij van Marokkaanse origine zijn. We hebben onszelf natuurlijk ook laten testen, maar we hadden geen match met onze dochter.’

Na zes maanden werd uiteindelijk in Spanje een donor gevonden. ‘Die kwam net op tijd. Onze dochter heeft de transplantatie ondergaan, maar is nadien overleden aan complicaties. Ik ben blij dat ze tenminste nog de kans heeft gekregen om te vechten.’

‘Veel mensen doneren niet uit onwetendheid of uit angst iets verkeerd te doen’

SIHAM EL KHAYARI

Moeder overleden leukemiepatiënt

Na de dood van haar dochter, ging Siham aan de slag om mensen aan te moedigen stamceldonor te worden. ‘De hele familie – mijn zussen, mijn broer, mijn nichtjes: allemaal hebben ze zich laten registreren. Een jaar later werd mijn man als donor opgeroepen. Plots stonden we aan de andere kant van het verhaal.’

‘Als we er meer over zouden praten, zouden meer mensen uit de moslimgemeenschap doneren’, zegt Siham stellig. ‘Dat ze dat niet doen, komt uit onwetendheid, en ook wel uit angst om iets verkeerd te doen binnen het eigen geloof. Veel mensen denken dat doneren niet mag van de islam – dat geldt zeker voor de ouderen. Ik ben derde generatie en zie een verandering op gang komen.’

‘Maar als mijn dochter niet ziek was geworden, had ik nu nog van niets geweten. Ik kan mensenlevens redden en ik had er geen idee van. Nu wil ik het iedereen vertellen, vooral aan jongeren, in scholen: daar begint het allemaal.’ (poj)